

ავტორი: ცირა ვახანია

ძირითადი მასალა: ზურაბ ვახანია -

"აზროვნებისა და შემოქმედების ფსიქოლოგია განწყობის თეორიის თვალთახედვით".

არაცნობიერი და მისი ბამოვლინება

ადამიანის ფსიქიკა აისბერგს წააგავს, რომლის მხოლოდ პატარა ნაწილი მოჩანს წყლის ზედაპირზე, ესაა **ცნობიერება**; ცნობიერების ბირთვია ადამიანის **მეობა**. ხოლო დანარჩენი, დიდი ნაწილი წყალქვეშ იმალება. სულის ამ არეს, რომელიც, ჩვეულებრივ, მიუწვდომელია ცნობიერებისათვის, **არაცნობიერი** ეწოდება.

არაცნობიერის აღმოჩენა უდიდესი აღმოჩენა იყო ჰუმანიტარულ მეცნიერებებში. მას კოპერნიკისეულ და აინშტაინისეულ აღმოჩენებს ადარებენ. ამ ცნების ჩანასახი ლაიბნიცის ფილოსოფიაში გაჩნდა, შემდეგ ჩამოყალიბდა და ზოგადად განვითარდა „**სიცოცხლის ფილოსოფიაში**“: შოპენჰაუერის, ნიცშეს და, განსაკუთრებით, ფრანგი ებრაელი ფილოსოფოსის, ანრი ბერგსონის ნააზრევში. ფსიქოლოგიურად პირველად შესწავლილ იქნა **ზიგმუნდ ფროიდის** მიერ, ვინც მიხნეულია კიდევ ფსიქოლოგიური არაცნობიერის პირველადმოძიენად. შემდეგ არაცნობიერის შესწავლა განაგრძეს **კ.გ. იუნგმა, ა. ადლერმა** და მათმა მოწაფეებმა. ხოლო **დიმიტრი უზნაძემ** არაცნობიერი სრულიად ახლებური კუთხით დაგვანახვა. ამიტომ **განწყობის თეორია** არაცნობიერის ალტერნატიული თეორიაა. თუმცა, სიდრმისეულობის გამო, სულიერი სამყაროს ეს არე დღესაც ნაკლებადაა შესწავლილი.

მიუხედევად ასეთი დაფარულობისა, არაცნობიერი პროცესები ჩვენშია, ჩვენს ფსიქიკაში, ამიტომ ისინი მაინც გამოვლინდება. მაგრამ გამოვლინდება არა უშუალოდ, არამედ ირიბად. რატომ ხდება, რომ ადამიანები ხშირად ვერ ხსნიან თავიანთი ქცევისა თუ გუნება-განწყობილების მიზეზებს? თავიდან ვერ იშორებენ შემაწუხებელ სიზმრებს, აკვიატებულ შიშებსა თუ აზრებს? უნებურად წამოსცდებათ ის, რასაც მაღაგდნენ? ამ ყველაფრის საფუძველი ის არაცნობიერი პროცესებია, რომელთა შინაარსიც ასეთი ძნელი და ხშირად მძიმე, მწვავე გასაცნობიერებელია.

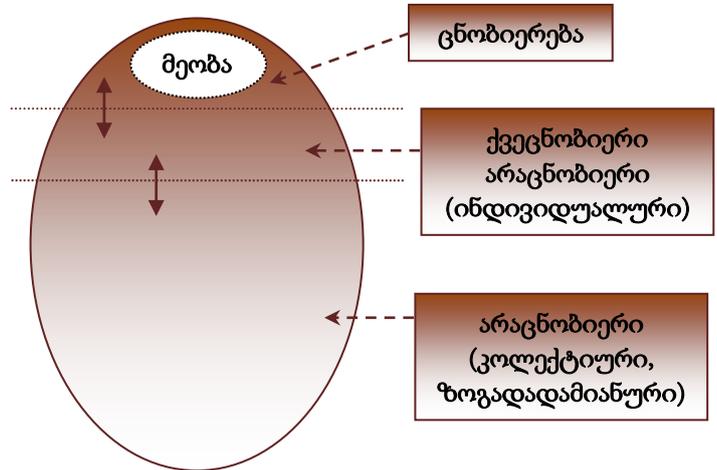
არაცნობიერი ორი ნაწილისგან შედგება: მისი ყველაზე ღრმა ბირთვი თანდაყოლილია. ესაა **კოლექტიურ-ტრანსპერსონალური არაცნობიერი**, რომელიც მოიცავს ინსტინქტებს, ინსტინქტურ მოთხოვნებს, **არქტიპებს** (დამუშავებულია იუნგის თეორიაში),

ფუნქციონალურ ტენდენციებს

(დამუშავებულია უზნაძის თეორიაში) და **მილმასწრაფებას**.

კოლექტიური არაცნობიერი მსგავსია ყველა ადამიანთან. იგი ყველაზე ძნელად შესასწავლია, რადგანაც არაცნობიერის ყველაზე ღრმა შრეებში იმყოფება. ხოლო ამ ღრმა შრეებსა და ცნობიერებას შორის გარდამავალია არაცნობიერის

ფსიქიკის სტრუქტურა

შედარებით „ზედა“ ნაწილი: **ქვეცნობიერი** – რომელიც ყოველ ადამიანს ინდივიდუალური აქვს. ქვეცნობიერი ყველაზე ახლოსაა ცნობიერებასთან, ამიტომ, სათანადო პირობებში, შეიძლება ნაწილობრივ გაცნობიერდეს კიდევ.

არაცნობიერის გამოვლინება ჰიპნოზში

ჰიპნოზი (ბერძ. hypnosis ძილი) – ცნობიერების შეცვლილი მდგომარეობაა, რომელიც ხასიათდება ცნობიერების მოცულობის შევიწროვებით და უშუალოდ ჩაგონების შინაარსზე ფოკუსირებით. ადამიანები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან **ჰიპნობილურობით** ანუ **ჩაგონებადობით**: ზოგი ძნელად ექვემდებარება ჰიპნოზს, ზოგი კი – ადვილად. მაგალითად *ფ. ფელინის ცნობილ ფილმში „კაბირიის ღამეები“ კაბირიას არ სურდა ჰიპნოზურ სენსში მონაწილეობა; მაგრამ ჰიპნოტიზიორი გამოცდილი კაცი იყო, ის ადვილად მიხვდა, თუ რისი ძლიერი განწყობა ექნებოდა კაბირიას (ნამდვილი, უანგარო და წმინდა სიყვარულის ნატვრა) და სწორედ ამ „სისუსტით“ ისარგებლა. ამიტომ იყო, რომ კაბირია ასე ადვილად და ასე ძლიერად დაექვემდებარა ჩაგონებას.*

პოსტჰიპნოტური ამნეზია – ადამიანს ავიწყდება ჰიპნოზის პროცესში მომდარი, თუკი ამის ინსტრუქციას მიიღებს ჰიპნოტიზიორისგან (თუმცა სრული დაგვიწყება იშვიათად ხდება).

ფსიქოთერაპევტმა ძლიერჩაგონებად პაციენტ ქალს ღრმა ჰიპნოზისას ჩააგონა:

„ხუთი წუთის შემდეგ გაიხდი ჟაკეტს!“ გამოფხიზლების შემდეგ ქალს არაფერი ახსოვდა, მაგრამ დაახლოებით ხუთი წუთის შემდეგ მართლაც გაიხადა ჟაკეტი, მიუხედავად იმისა, რომ იმ ვითარებისათვის უხერხულად მოეშიშვლა მხრები და მკერდის ნაწილი. თავისი ქცევა მან ოთახში სიცხით გაამართლა!

სხვა დროს იმავე ქალს ფსიქოთერაპევტმა ჩააგონა მეორე ბრძანება: **„ხუთი წუთის შემდეგ ჩემი უჯრიდან გამოიღებ ხანჯალს და მომკლავ!“** მაგრამ ქალს მკვლელობის ბრძანების შეასრულება არც კი დაუწყია: ხუთი წუთის გასვლის შემდეგ დაეწყო ძლიერი ღელვა და შფოთვა – მკვლელობა უყოყმანოდ გამოირიცხებოდა მისი ზნეობრივი შეგნებით, მაგრამ ჰიპნოზში ჩაგონებული ბრძანებაც ძლიერი იყო. ამ გამოუვალი შინაგანი წინააღმდეგობის გამო ქალს ისტერიული შეტევა დაემართა, აუტანელ წინააღმდეგობას კი ისტერიულ შეტევაში გაექცა (რომლიდანაც მკვლელობის ბრძანების გაუქმების ჩაგონებამ გამოიყვანა).

მაშასადამე, ზნეობრივი მცნება (ამ შემთხვევაში **„არა კაც კლა!“**) ადამიანს შეიძლება არაცნობიერზე არანაკლებ ღრმად ჰქონდეს ჩანერგილი.

არაცნობიერის გამოვლინება სიზმარში

სიზმრების გარჩევას ფროიდისეული **ფსიქონალიზისთვის** უპირველესი მნიშვნელობა აქვს. იგი მათ „არაცნობიერისკენ მიმავალ სამეფო გზას“ უწოდებდა. მართლაც, სიზმრების ინტერპრეტაციამ შეიძლება მათ საფუძველმდებარე არაცნობიერ ფსიქიკურ მოვლენებამდე მიგვიყვანოს.

ხშირად სიზმრებში გარდაქმნილია და გამოხატულია ცნობიერებიდან განდევნილი აზრები, ცნობიერად ვერგამოხატული გრძნობები და ვერგანხორციელებული ქცევები. მაგალითად, თუკი ადამიანს თან სდევს რაიმე გადაუწყვეტელი შინაგანი სირთულე, ის ერთნაირი შინაარსის განმეორებად სიზმრებში გამოვლინდება ხოლმე.

ამიტომ სიზმრების ანალიზი და ინტერპრეტაცია აქტიურად გამოიყენება ფსიქოთერაპიულ პრაქტიკაში.

ფსიქოლოგიური ცენზურა

არაცნობიერში ბევრი ისეთი მოვლენა და გრძნობა ინახება, რომელთა გაცნობიერებაც ძალიან მტკივნეული იქნებოდა ადამიანისათვის. ვინაიდან მას შეიძლება ჰქონდეს ისეთი სურვილები და ღტოლვები, რომლებიც შეუთავსებელია მისივე ზნეობრივ თუ სარწმუნოებრივ ფასეულობებთან, მის წარმოდგენასთან საკუთარ თავზე და სხვა.

ამიტომ ჩვენი არაცნობიერი აყალიბებს **დაცვით მექანიზმებს**, რომლებიც მიუღებელ მოგონებებსა და გრძნობებს არ აძლევენ ცნობიერებაში ამოსვლის საშუალებას.

მაგრამ მიუღებლობა სურვილს ვერ სპობს. სურვილი იმალება, ინიღბება, ანუ განიდევნება, ჩაიხშობა „**ფსიქოლოგიური ცენზურის**“ მიერ და არაცნობიერში განაგრძობს არსებობას. თუკი ამგვარი ჩახშობილი წადილი ძლიერია, იგი აჩენს **ნევროზულ** მოვლენებს ან სულაც ნევროზს, ანდა თავს იჩენს ადამიანის უცნაურ, გაუგებარ ქცევებში, სიტყვებში, სიზმრებში თუ გრძნობებში.

„დაცვითი მექანიზმები“ ზ. ფროიდის მიერ შემოღებული ტერმინია. ისინი სხვადასხვაგვარია და განსხვავდება მათი გამოვლინებაც. მათ შესახებ დაწვრილებით ცალკე სტატიაში მოგახსენებთ.

ასოციაციების მეთოდი

ფანტაზიის ნაკადი წარმოიქმნება როგორც ბუნებრივად (სიზმარში, მითოსურ აზროვნებაში, მხატვრულ შემოქმედებაში, ბავშვის „ვითომობანას“ თამაშში, არარსებული ამბების უბრალო თხზვაში („ფანტაზიორობაში“), ასევე – ხელოვნურად:

თავისუფალი ასოციაციების მეთოდი [კ.გ. იუნგი] – ერთერთი პირველი **პროექციული ტესტი**, რომელშიც ცდისპირი დაუყოვნებლივ წარმოთქვამს პირველივე „ენაზე მომდგარ“ სიტყვას, ექსპერიმენტატორის მიერ ნათქვამი სიტყვის გაგონებისას. დასახელებული სიტყვების უმრავლესობა ნეიტრალურია (რათა ცდისპირი ბუნებრივად ჩაერთოს ასოციაციებში); ხოლო ნეიტრალურ სიტყვებს შორის განზრახაა ჩართული კრიტიკული სიტყვები – მაგ.: ნეიტრალური:

ბე→ფოთოლი, ცა→მზე, მზე→მთვარე, ცივი→ცხელი... კრიტიკული: ქალი ... (პაციენტი მამაკაცი ყოვნდება) ქალი... (პაციენტი დუმს, ყოყმანებს, შემდეგ კი, ფსიქოთერაპევტის მოთხოვნით, გულახდილად წარმოთქვამს პირველსავე „ენაზე მომდგარ“ სიტყვას): → ფული.

ასოციაციური კავშირი ზოგჯერ ცნობიერდება, მაგრამ ზოგჯერ – არა. მაგრამ ქვეცნობიერი შესაბამის მიმართულებას აძლევს ასოციაციებს. სწორედ ამით ხდება ფარულ, ქვეცნობიერ ფიქსირებული განწყობათა გამოვლენა.

არაცნობიერი კოგნიტური (შემეცნებითი) პროცესები

შეგრძენებებსა და აღქმაზე დაკვირვებით ნათლად ჩანს არაცნობიერის გამოვლინებანი.

არაყურადღებული (ირელევანტური) აღქმა: ჩვენ ვაცნობიერებთ მხოლოდ იმას, რაც გვაინტერესებს ან რაც ძალიან თვალშისაცემია. ხოლო დანარჩენი შეგრძნებანი გაუცნობიერებელი რჩება, თუმცა მრავალი მათგანი ქვეცნობიერში მაინც ხვდება. მაგალითად, პირველად მოეხვედით ოთახში, ვიღაცას ვესაუბრეთ და გამოსვლის შემდეგ სრულებით არ გვახსოვს ის, თუ როგორ იყო განლაგებული ავეჯი. აღქმით აღვიქვით, თანაც საკმაოდ ზუსტადაც, რადგან ოთახში სივიწროვე იყო და ავეჯის ზუსტი აღქმის გარეშე რაიმეს დავეჯახებოდით. მაგრამ აღქმული ყურადღების მიღმა დარჩა, არ ვაცნობიერებულა და თითქოს ბინდუნდშია ჩაკარგული. ანდა, გამოვედით პანაშვიდიდან და რატომღაც კარგ გრნობას განვიცდით. ვერ გაგვიგია, რატომ. მიზეზი კი ისაა, რომ პანაშვიდზე მყისიერად თვალი მოგკართ შორს მდგარ მონატრებულ მეგობარს, რომელიც დიდხანია არ გვინახავს. მაგრამ იმდენ ხალხში და გლოვაში ყურადღება მხოლოდ ჭირისუფლებისკენ გვქონდა მიპყრობილი და ამიტომ მეგობრის იქ ყოფნა ვეღარ ვაცნობიერდა. თუმცა სასიამოვნო გრძნობა კი დაგვიტოვა.

ზღურბლისქვედა (სუბსენსორული, სუბლიმინალური) აღქმა: ისეთი აღქმა, რომლის შემადგენელი **შეგრძნებები** იმდენად სუსტია, ხანმოკლე ან ბუნდოვანი, რომ ვერ ცნობიერდება, მაგრამ საკმაოდ ძლიერია საიმისოდ, რომ შეგრძნების ორგანო მაინც აღაგზნოს. მაგალითად ადამიანი ვერ აღიქვამს 10 ჰერცზე უფრო დაბალი სიხშირის ბგერებს, თუმცა ისინი ძლიერ არაცნობიერ ზემოქმედებას ახდენს ჩვენს მდგომარეობაზე: შეიძლება, ადამიანის გაგიჟებაც კი გამოიწვიოს. სხვათა შორის, ესაა ერთერთი შესაძლო ახსნა იმისა, რაც ხდება საიდუმლოებით მოცულ „ბერძუნის სამკუთხედში“, რადგან ზოგიერთ პირობებში გაშლილ ზღვაზე შეიძლება წარმოიქმნეს დაბალი სიხშირის ბგერები.

ამგვარი შეგრძნებები გამოიყენება რეკლამის ფსიქოლოგიაშიც – კადრები იმდენად სწრაფად გაირბენს, რომ ადამიანი ვერ ასწრებს მათი შინაარსის ვაცნობიერებას. ამას **„25-ე კადრის“ მეთოდი** ეწოდება (რადგან ჩვეულებრივ, ადამიანი წამში მხოლოდ 24 კადრის შინაარსს აღიქვამს ვაცნობიერებულად).

დავიწყებული მოგონებანი და გამოცდილება: ექსპერიმენტულადაა დამტკიცებული, რომ ადამიანის მეხსიერებაში გაცილებით მეტი მოგონებაა შენახული, ვიდრე ის, რისი გახსენებაც ადამიანს ხელეწიფება. მაგალითად, რომელიღაც ბავშვობისდროინდელ მოგონებას ადამიანი აღარასოდეს (თუ ვეღარასოდეს) ვერ გაიხსენებს – თუკი რაიმე განსაკუთრებულ ვითარებაში არ მოხვდა: უძლიერესი აღელვება, დაძაბვა... მაგალითად ლაბორატორიაში, როცა ფიზიოლოგი უ.

პენფილდი ელექტრული იმპულსით აღიზიანებდა პაციენტის თავის ტვინის უბნებს, პაციენტს უცებ ფილმივით გაუთამაშდა თვალწინ ბავშვობის დავიწყებული მონაკვეთი, რომელიც ისე არც გაახსენდებოდა: **ნათელი ოთახი, დედა უკრავს პიანინოს, ბალიდან შრიალი ისმის და ატმის სურნელი მოდის** (არამხედველობითი შეგრძნებებიც კი აღუდგა)... ამგვარი შენახული ინფორმაცია ქვეცნობიერ მესხიერებაშია და ფარულ გავლენას ახდენს ჩვენს არა მხოლოდ ქცევაზე, არამედ პიროვნულ ჩამოყალიბებაზეც კი. სწორედ ესაა არის ერთერთი ფსიქლოგიური ახსნა მოვლენისა:

„დეჟავუ“ – განცდა იმისა, რომ კონკრეტული სცენა უკვე შეგვხვედრია, ოღონდ ვერაფრით ვიხსენებთ, სად და როდის (რასაც ზოგიერთი უკავშირებს სულის გარდასახვებსა და სხვა არამეცნიერულ გარემოებებს). სინამდვილეში ამათუიმ ვითარებამ ჩვენ ასოციაციურად „მოგვაგონა“ მისი ძალიან მსგავსი რამ (უფრო ზუსტად, ბუნდოვანების გამო ვერ გაგვაცნობიერებინა, მაგრამ გაააქტიურა მის შესაბამისი ფიქსირებული განწყობა). ეს „რამ“ უწინაც შეგვხვედრია, მაგრამ შთაბეჭდილება არაცნობიერ მესხიერებაშია გადასული. ამიტომ ვერ გავიხსენებთ, მაგრამ მსგავსების განცდა მაინც ჩნდება და გულს გვიშფოთებს.

ქვეცნობიერში ჩაკარგული შთაბეჭდილების გაცნობიერების კარგი მაგალითი აღწერილია იაკობ გოგებაშვილის მოთხრობაში „იანანამ რა ჰქმნა“.

100 წაკითხული წიგნიდან, 100 ყოფითი შემთხვევიდან და 100 პროფესიული საქმიდან ერთი სიტყვაც რომ არ გვახსოვდეს – ეს ყოველივე მაინც ძლიერ ამდიდრებს ჩვენს გამოცდილებას, რადგან ჩვენს ქვეცნობიერშია შენახული და ჩვენი შემძლებლობის, უნარიანობის მთავარი ინსტრუმენტებია.

„წარსული უწყვეტად იზრდება, იგი უსასრულოდ ინახება კიდეც“ [ა. ბერგსონი].

გუმანი და ინტუიციური წვდომა: ნაცნობის პირისახეს ჩვენ ათას ადამიანშიც კი გამოვარჩევთ. მაგრამ სხვა დროს ვერ ვიხსენებთ, რა ფერის თმა აქვს ამ ადამიანს, აქვს თუ არა, უღვაშები და სხვა. პირისახის ცნობა მთლიან ხატებას, **გეშტალტს** ემყარება და გუმანის ძალით ხდება. ინტუიციურ წვდომასთან ახლოა:

ინსაიტი: ხანდახან მეცნიერი სრულიად მოულოდნელად მიდის იმ ამოცანის გადაწყვეტილებამდე, რომელზეც თვეობით უშედეგოდ მუშაობდა. გონების ამ უეცარ განათებას, ინსაიტი ეწოდება (არქიმედესეული ევრიკა) და იგი სწორედ იმ დროს ხდება, როდესაც ჩვენ გადასაწყვეტ ამოცანაზე ფიქრს ვწყვეტთ და ყურადღება სხვა რამეზე გადაგვაქვს. საქმე იმაშია, რომ იმ დროს, როდესაც ცნობიერ ფიქრს ვწყვეტთ კონკრეტულ ამოცანაზე, ფიქრი არაცნობიერში

გრძელდება – აქამდე ნაფიქრს დაახარისხებს, მოაწესრიგებს და გონებას საბოლოო გადაწყვეტისათვის მოამწიფებს.

მრავლისმთქმელია 70 წლის ოსტატი ზეინკლის სიტყვები: *„60 წლის ასაკში მე ჩემი საქმის პროფესორი ვავხდი. ზოგჯერ არასტანდარტულ, რთულ სამუშაოს მიკვეთავენ. მე არ ვიცი, როგორ ვავაკეთო, მაგრამ შეკვეთას ვიღებ. იმ დღეს ვივიწყებ ამ სამუშაოს, როგორც ყოველთვის, დავლევ დვინოს და წყნარად ვიძინებ. მეორე დილით მეღვიძება და უკვე ვიცი, როგორ უნდა ვავაკეთო!“*

არჩევანი, გადაწყვეტილების მიღება

ზოგჯერ ადამიანი თვეების განმავლობაში ყოყმანებს. გონებით თითქოს კი აქვს საკითხი გადაწყვეტილი, მაგრამ მაინც ვერ დგამს საბოლოო ნაბიჯს, მაინც ვერ აურჩევია. სხვებსაც კი უსაბუთებს ერთერთი შესაძლებლობის უპირატესობას, მაგრამ, სინამდვილეში, მაინც ვერ აურჩევია. ანუ შესაბამისი **განწყობა** არაა ბოლომდე დაყალიბებული. მაგრამ ბოლოს, უცებ, ერთ მშვენიერ დილას, ადამიანი დგება და უკვე დარწმუნებულია, რომ საკითხი გადაწყვეტილია (შესაძლოა, იმის საპირისპიროდაც კი, რასაც ასაბუთებდა!). სხვათა შორის, უფრო ხშირად სწორედ დილით, გამოღვიძების შემდეგ ხდება ხოლმე ნამდვილი არჩევანი. წინა დღეს არაფერი განსაკუთრებული არ მომხდარა, მაგრამ განწყობა (მრავალი შიგა და გარე ზემოქმედების საერთო ზეგავლენით) უკვე მომწიფებულია (ეს ჰგავს ხელოვანის შემოქმედებით პროცესში **შთაგონების** მომწიფებას).

კარგი რუსული ანდაზაა: „Утро вечера мудрее“.

მაგ., ბუღალტერს ვერაფრით ვერ გადაუწყვეტია, შეგროვებული ფულით ავტომანქანა იყიდოს თუ ბინა გაარემონტოს. მას ჩამოწერილი აქვს თვითულის დადებით-უარყოფითი მხარეები, თვითონაც მსჯელობს ლოგიკურად და ახლობელთა ლოგიკურ რჩევებსაც ითვალისწინებს, მაგრამ ამოდ. გადის კვირები, ბუღალტერი კი სულ ყოყმანობს, გადაუწყვეტელობის გამო საქმეც უფუჭდება. მას ახლობლები საყვედურობენ, ზოგი მანქანას ურჩევს და ლოგიკურად უსაბუთებს, ზოგი კი – რემონტს. მაგრამ ერთი თვის განმავლობაში ბუღალტერს მაინც ვერ გადაუწყვეტია. ბოლოს ნათესავის ქორწილში იყო, სადაც სულ არ ყოფილა მის გადაწყვეტილებაზე საუბარი, ვიღაცამ ძალიან გაახარა (ან გააბრაზა), შინ აღელვებული და შეჭიკჭიკებული დაბრუნდა. დაიძინა და როცა დილით გაეღვიძა, უკვე საბოლოოდ და მტკიცედ ჰქონდა გადაწყვეტილი მანქანის ყიდვა (ან ბინის გარემონტება – სულერთია) [ინკუბაცია].

არაცნობიერი ავტომატიზმები

ინსტინქტური ან ჩვევითი მოქმედება („ავტომატიზმი“): როცა ადამიანს რაიმე მოქმედება მტკიცე ჩვევის სიღრმით აქვს შეთვისებული, მის განხორციელებას აღარ სჭირდება ცნობიერების ჩარევა და პირდაპირ **იმპულსურ-განწყობისეულ** დონეზე მიმდინარეობს. მაგალითად, სანამ ადამიანი სიარულს სწავლობს, მას ყურადღების გამახვილება და ძლიერი ცნობიერი მართვა ესაჭიროება. მაგრამ შემდგომ სიარული ავტომატური ხდება. ასეთივე ავტომატურია ყოველდღიურ მოქმედებათა უმრავლესობა: სუნთქვა, ხელების დაბანა, მანქანის დაკეტვა, ჩვეულ გზაზე სიარული, ასობის წერა და სხვა. ამიტომაც, რომ ხშირად ვერც კი ვისხენებთ, როგორ შევასრულეთ ჩვეული მოქმედება და უფრო მეტიც, სულაც შევასრულეთ თუ არა. ცნობიერება მხოლოდ მაშინ ჩაერევა ხოლმე, როცა რაღაცის გამო ქცევის გააზრებას განიზრახავს, ანდა როცა რაიმე დაბრკოლების გამო ქცევა ფერხდება, მაგ: გასაღები კლიტეში არ ჯდება, ღილი არ იკვრება და სხვა.

არაცნობიერი მოტივატორები

„ტვინის გამორეცხვა“ (ინგლისური Brainwash), უკიდურეს შემთხვევაში:

ზომბირება (აფრიკ. zombi „ვეტიში“) – გონებისა და ნებისყოფის დახშობა („ტვინის გამორეცხვა“) ადამიანის ქვეცნობიერზე ძლიერი ზემოქმედებით, რათა ადამიანი სრულიად მორჩილი და ბრძანების უსიტყვოდ შემსრულებელი გახდეს. ზომბი-რობოტს თითქმის დაკარგული აქვს მეობა და პიროვნულობა, სცილდება ოჯახსა და ახლობლებს და მხოლოდ სექტის ბელადს ეთაყვანება, მის ბრძა იარაღად იქცევა.

ზოგჯერ ფსიქოლოგიურ ზემოქმედებას ემატება ნეიროქიმიური ან ნეიროფიზიოლოგიური ზემოქმედებაც, რაც მკვეთრად აძლიერებს ზემოქმედების ძალას. ამ მეთოდს იყენებენ ზოგიერთი სექტის წინამძღოლები: მუნისტები, დაიანეტისტები, ზოგი ინდური და იაპონური სექტანტები და სხვა. აგრეთვე ძლიერი სახელმწიფო სპეცსამსახურები საგანგებო საიდუმლო რაზმების მომზადებისას (საბჭოთა კავშირში და ახლა რუსეთში „გრუ“-ს აგენტების, ხოლო მუსლიმანებში – შაჰიდების მომზადებისას).

ზომბირებას განსაკუთრებით ადვილად ექვემდებარებიან ახალგაზრდები (რომლებსაც ჯერ არა აქვთ მყარად ჩამოყალიბებული ღრმა მსოფლმხედველობითი განწყობანი), აგრეთვე მერყევი ზნის, ცხოვრებისეულ ან შინაგან სიძნელეთა, მძიმე ბავშვობის მქონენი და სხვა. მთავარი საშუალებაა გაერთიანების წევრთა მკაცრ რეჟიმში ერთად ცხოვრება, წესების ზუსტი დაცვა, ხშირი ჯგუფური რიტუალები, ადამიანის სისუსტეთა და შინაგან სირთულეთა მოძებნა და მათი გადალახვის

მოჩვენებითი გზების დასახვა გაერთიანების მიზნებთან და წესებთან შეკავშირებით, ყოველდღიური ჯგუფური შეგონებანი, რომელიც თანდათანობით და ხშირდება.

რომანში „**დათა თუთაშხია**“ – ვხვდებით არქიპო სეთურის მიერ „ტვინგამორეცხილ“ ხალხს; აგრეთვე ცნობილ ფილმში „**ვილცამ გუგულის ბუდეს გადაუფრინა**“, ბოლოს უხეში ნეიროქირურგიული ზემოქმედებაცაა ნაჩვენები – იმ ადამიანის „შუბლის ძარღვის“ ქირურგიული გადაჭრა, რომელიც ფსიქოლოგიურ ზემოქმედებას არ დაექვემდებარა.

ყირგიზ მწერლის, ჩინგიზ აიტმატოვის, მოთხრობში „**და დღე იყო გრძელი წუთისოფელზე**“, აღწერილი აქვს ადამიანის „შუბლის ძარღვის გაწყვეტის“ ძველებური შუააზიური საშუალება: ადამიანის თავზე ცხვრის ტყავის შემოჭერით და სხვა ნეიროფიზიოლოგიური ზემოქმედებებით. შედეგად ადამიანს აღარ ეხსომება წინაპრები, მათი ნაანდერძევი კულტურა და წეს-ჩვეულებანი, აღარ იგრძნობს ადამიანურობას და ხდება „**მანქურთი**“.

და ბოლოს საბჭოთა ტოტალიტარიზმი, რომელიც ახდენდა არა მხოლოდ ცალკეულ ადამიანთა, არამედ ერის სულის „მანქურთიზაციას“.

XX საუკუნის მეორე ნახევარში მსოფლიოს სხვადასხვა სახელმწიფოებში ათასობით სექტანტს ჩაუტარებია ჯგუფური თვითმკვლელობა სექტის რიტუალების თანხლებით – იმ იმედით, რომ სამოთხეში, უკვდავებაში, ცაში თუ დროში (წარსულსა და მომავალში) სამოგზაუროდ მიფრინავდნენ: ხტებოდნენ მაღლიდან, ერთმანეთს ტყვიას ახლიდნენ, სვამდნენ საწამლავს, იკეთებდნენ ჭარბი დოზით ნარკოტიკს და ა.შ. ხოლო მათი უძრავ-მოძრავი ქონება, წინასწარი ანდერძის თანახმად, სექტის საკუთრებაში რჩებოდა.

ფსიქოლოგიური ჩაბეჭდვა – ზომბირების მაგვარი, გაცილებით უფრო რბილი, თუმცა ფართომასშტაბიანი ფარული ზემოქმედება ხალხის ქვეცნობიერზე.

დღეს მასებზე ამგვარ ზემოქმედებას მედია ახდენს. სხვადასხვა მასობრივი ავტორიტეტების დახმარებით აყალიბებენ მოდას, გემოვნებას, ამკვიდრებენ რა ფასეულობებს, შეხედულებებს, ცხოვრების წესს... ზემოქმედების არსი კი იმაშია, რომ ადამიანს ოდნავადაც არ ეპარება ეჭვი, რომ თავისუფალია, სინამდვილეში კი სხვისი ცხოვრებით ცხოვრობს და თავს მოხვეულ ნება-სურვილებს ემორჩილება, იცავს აზრებსა და შეხედულებებს, რომლებიც სინამდვილეში სულაც არ არის ჭეშმარიტად მისეული.

ამას ხელს უწყობს ისიც, რომ ადამიანთა დიდი უმრავლესობა ძალიან **კონფორმულია** და საკმაოდ ადვილად ექვემდებარება ზემოქმედებას.